

Folklorun ibtidai təhsildəki önəmi...

Səbinə NOVRUZOVA,
Mingəçevir Dövlət Universitetinin
Humanitar fənlər kafedrasının müəllimi

Folklor bizim tarixi köklərimizin gənc nəsillərə çatdırılmasında əsas yerlərdən birini tutur. Folklor nümunələrindən dastanlar, atalar sözləri, nağıllar, tapmacalar, bayatılar və s. tədris olunarkən onların verə biləcəyi tərbiyəvi cəhətlər gənclərə aşılır.

Bizim folklorumuzun tarixinə nəzər saldıqda, onun nə qədər qədim və zəngin tarixə malik olduğunu deyə bilərik. Mən tələbələrə folklorla bağlı mövzuları tədris edərkən onlara mövzunun aktuallığından danışım və zamanla səsleşən məsələlərə qarşı diqqətli olmalarını tövsiyə edirəm. Gələcəkdə bu tipli mövzuları tədris edərkən tərbiyəvi tərəflərinə mütləq toxunmalarını söyləyirəm. Xüsusilə, dastanlar bildiyimiz kimi ən böyük folklor nümunəsidir.

Dastanlardakı hadisə və faktlar folklorun başqa nümunələrinə nisbətən daha geniş şəkildə verilir. Dastanın qəhrəmanları fədakar olur, xalqın mənafeyi uğrunda mübarizə aparır və azad sevgini müdafiə edirlər. Bütün bu məsələlər tədris olunarkən mütləq şagirdin yaş xüsusiyyəti nəzərə alınmalıdır. İbtidai siniflərdə şagirdlərin yaş səviyyəsi nəzərə alınaraq dastanlarımız tam şəkildə deyil, qısa parçalar şəklində verilir. Belə ki, üçüncü sinif dərslərində

Tədris prosesində folklor nümunələrindən istifadə şagirdlərdə nəcib keyfiyyətlər formalaşdırır

“Koroğlu” dastanından “Alı kişinin qisası” parçası, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanından “Qaraca Çoban” hissəsi şagirdlərə tədris olunur. Bu mövzuların tədrisi zamanı əyani vəsaitdən istifadə olunarsa, daha yaxşı nəticə əldə edilmiş olar. Məsələn, əyani vəsait kimi biz dastan kitablarını şagirdlərin nəzərinə çatdırıla bilər. Onlara dərstdən sonra filmləri, tamaşaları və ya dərstdə texnoloji vasitələrin köməyi ilə qısa yığılmış video çarxları izləyə bilərik. Bu cür əyanilikdən istifadə mövzunun onların yaddaşında yaxşı qalmasına kömək etmiş olacaqdır.

Zamanın əsas tələblərindən biri də məhz texnologiyanın istifadəsindən yararlanmaqdır. Bu üsulla tədris olunan dərslər daha maraqlı və yadda qalan olur. Eyni zamanda “Rollu oyun” üsulundan istifadə etməklə də şagirdlər rolları üzrə mövzunu mənimsəyə bilərlər. Bu metodlardan istifadə müəllimlərdən yüksək yaradıcılıq tələb edir. Müəllim, bilik verməklə bərabər həm də, yaradıcı olmalıdır. Tədris edəcəyi mövzuları əvvəlcədən şagirdlərə necə çatdıracağını düşünməlidir. Hər dəfə fərqli üsullardan istifadə etməlidir.

İbtidai siniflərdə tapmacaların tədrisinə da-

ha çox yer verilir. Birinci sinifdən tapmacalar tədris olunmağa başlayır. Tapmacaların öyrədilməsi həm uşaqlarda əşyanın əlaməti, keyfiyyəti, forma və məzmunu haqqında dolğun təsəvvürlərin yaranmasına imkan verir, həm də zehni inkişafa, iti düşünmə qabiliyyətinə zəmin yaratmış olur. Dastanlardan fərqli olaraq, tapmacaları daha əyləncəli formada tədris etmək olar. Nəzərə alsaq ki, ibtidai siniflərdə tapmacalara daha çox yer verilir, şagirdlərin yaşları azdır və oyuna daha çox maraq göstərirlər, biz tədrisimizi daha əyləncəli üsullardan istifadə etməklə qurmalıyıq. Xüsusilə, rollu oyundan, müxtəlif əyləncəli metodlardan istifadə etməklə tapmacaları, eləcə də, digər folklor nümunələrini şagirdlərə mənimsədə bilərik.

Atalar sözü və məsəllər xalqın həyatı və məişəti, əmək fəaliyyəti ilə daha sıx bağlıdır. Formaca kiçik, mənacə geniş janrlardan biridir. Atalar sözü və məsəllərdə xalq hikməti, xalq zəkası, xalqın əsrlərdən bəri əldə etdiyi sınaq və təcrübələrin nəticələri ümumiləşdirilir. Ona görə də, danışq dilində ifadələrin daha canlı, sərrast və təsirli olması üçün atalar sözü və məsəllərdən istifadə olunur. Folklorun bu qədim janrı ibtidai sinifdən tədris

olunur. Atalar sözləri və məsəllər haqqında nəzəri məlumatla yanaşı müxtəlif məzmunlu nümunələr öyrədilir. Məlum olduğu kimi atalar sözü ilə məsəllər yığcamlığı və məna dərinliyi etibarlı ilə bir-birinə nə qədər yaxın olsalar da, onları eyniləşdirmək olmaz. Tədris etdiyimiz zaman mütləq atalar sözləri və məsəllər arasındakı fərq şagirdlərə çatdırılmalıdır. Daha çox mövzunu tədris edərkən çalışmalıyıq ki, şagirdlər oxuduqlarını təsəvvürlərində canlandırsınlar. Bunun üçün şagirdlərin rəssamlıq əsərlərindən, heyvanlar aləmindən qazandıqları təəssürat əsas rol oynayır. Çünki folklorumuzda təbiətlə bağlı çoxlu nümunələr var və şagirdlər oxuduqca təsəvvürlərində canlandırmaları onların yaddaşında yaxşı qalmalarına kömək etmiş olacaqdır. Respublikamızda son zamanlar xalqımızın öz milli sərəvətlərini, söykökünü öyrənməyə, milli dəyərlərimizə sahib çıxmaq meyli xeyli artmış-

dır. Bu məqsədlə, milli-şüuru, ləyaqəti əks etdirən nağılların, dastanların, bayatıların, atalar sözü və məsəllərin, yarılmaların, laylaların və s. nümunələrin məktəblərdə ətraflı tədrisinə geniş imkanlar yaranmışdır. Folklor nümunələrinin dərsləklərdə rəngarəng verilməsi ilə məktəblilər vətənin keçmişini, tarixini, xalqımızın adət-ənənələrini, dilini öyrənir və həm də onlarda lüğət ehtiyatı zənginləşir, nitq inkişafı üçün əlverişli imkan yaranır. Folklor nümunələrinin tədrisi eyni zamanda şagirdlərin rəhbərliyi ilə danışmalarına, ətraf aləm haqqında düzgün fikir söyləməyə, ümumiyyətlə, şifahi nitq inkişaf etdirməyə müsbət təsir göstərir. Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, folklorumuzun tədrisi prosesində müxtəlif nümunələrdən istifadə etməklə şagirdlərdə insanpərvərlik, xeyirxahlıq, humanizm, qayğıkeşlik və saflıq kimi nəcib keyfiyyətlərin aşılmasına nail olmaq olar.